

KÜÇÜK GÜZELDİR

İmdat Demir — Filozof Kipi

ÖZET

Bu metin, Karadeniz'deki küçük bir cami üzerinden İslâm estetiğinin unutulmuş ilkesini savunur: küçük, sade ve ölçülü olan güzeldir. Modern cami mimarisi, iman ihtiyacından çok iktidar, gösteriş ve beton tutkusu üretmektedir. Hoparlör çağında dev minareler dinî zorunluluk değil, estetik ve ahlâkî bir telafidir. Mescid geleneği tevazuyu, insan ölçüğünü ve tabiatla uyumu temsil ederken, bugünün mega camileri maneviyatı bastırmaktadır. Fotoğraftaki cami, sessizliğiyle bağırarak bu çürümeye karşı bir istisna ve direniştir. İman yüksekte değil, derinliktedir. Filozof Kirpi, bu yapıyı gösterişçi dindarlığa karşı estetik, tarihsel ve ahlâkî bir uyarı olarak okur ve savunur. Bu tutum, Müslüman mimarisinin yeniden düşünülmesini zorunlu kılar bugün ve yarın.

Müslüman Estetik Cehaletine Karşı Zarif Savunma

Bir fotoğraf bazen bir vaazdan, bazen bir fetvadandan, bazen de kalın kalın yazılmış ilmi hallerden daha fazla şey söyler. Karadeniz'in yeşil yamaçlarına yaslanmış bu küçük cami, yahut mescid, adının pek de bir önemi yok; işte tam olarak böyle bir fotoğraf. Konuşmadan konuşur. Bağırmadan itiraz eder. Gösterişe girmeden hüküm verir. Ve bugünün Müslüman estetik cehaletine karşı sessiz ama son derece sert bir reddiye olarak orada durur.

Fotoğrafa bakıyoruz: Dağlar büyük, ağaçlar cömert, tabiat kendinden emin. Ve arada, neredeyse utanarak yükselen küçük bir minare. Ne böbürleniyor ne de çevresine meydan okuyor. Kendini doğaya dayatmıyor. "Ben buradayım" demiyor; "ben buradayım, siz de buradasınız" diyor. İşte mesele burada başlıyor. Çünkü bugünün dinî mimarisi tam tersini söylüyor: "Ben buradayım, siz yoksunuz; ben büyüğüm, siz küçüksünüz; ben kudretim, siz tebaasınız."

Minare Kompleksi: Boyun Uzadıkça Kısılan Ahlâk

Bugün Türkiye'de ve genel olarak İslâm dünyasında cami mimarisi bir iman meselesi olmaktan çıkmış, bir **iktidar gösterisi**, bir **betonla tebliğ**, bir **estetik vandalizm** hâline gelmiştir. Üç şerefeli, dört şerefeli, neredeyse göğe tırmanan minareler... Peki neden? Ezan daha mı güzel okunuyor? Hayır. Cemaat daha mı bilinçli oluyor? Hayır. İman mı artıyor? O da hayır.

Minarenin tarihsel işlevi bellidir: sesi yükseltmek. Teknoloji bunu çoktan devralmıştır. Hoparlör varken, minarenin boyunu uzatmak dinî bir ihtiyaç değil, **psikolojik bir telafidir**. Neyi telafi ediyoruz? Kaybolmuş bir maneviyat mı? Yitirilmiş bir ahlâk mı? Yoksa iktidarla fazla içli dışlı olmuş bir dindarlığın iç boşluğunu mu?

Bugünün Müslümanı, minarenin boyuyla imanının derinliğini ölçmeye çalışıyor. Ne kadar yüksekse o kadar "İslâmî" olduğunu sanıyor. Oysa hakikat tam tersidir: **İman derine gider, yukarı değil**.

Mescid mi, Cami mi? Sorunun Kendisi Bile Bir İtiraf

Fotoğraftaki yapıya "cami mi mescid mi" diye sormak bile bugünkü zihinsel bozulmanın bir göstergesidir. Çünkü İslâm'ın özünde olan yapı **mesciddir**: secde edilen yer. Küçük, sade, gösterişsiz. Peygamber'in mescidi neydi? Bir saray mıydı? Bir anıt mıydı? Hayır. Kerpiçti, alçaktı, işlevseldi. Estetikti ama mimarlık dergilerine kapak olsun diye değil; **tevazu olduğu için**.

Cami dediğimiz büyük yapılar tarihsel olarak sonradan ortaya çıktı. Emevîler, Abbasîler, Selçuklular, Osmanlılar... Her biri kendi iktidarını taşa, kubbeye, mermer sütuna yazdı. Hele Bizans etkisi Ayasofya kompleksi bu işin kırılma noktasıdır. Müslüman mimarisi, bir yerden sonra secdeyle değil, **rekabetle** şekillenmiştir. "Biz de büyük yaparız." "Biz de kubbe dikeriz." "Biz de görkemliyiz."

Bu noktada bir gerçeği açıkça söyleyelim:

Her büyük cami imanî bir zorunluluk değildir.

Bazıları tarihîdir, evet. Bazıları sanatsal değere sahiptir, doğru. Ama bu, bugünün beton yığınlarını meşrulaştırmaz.

Küçük Güzeldir: Schumacher'in Haklı Çığılığı

E. F. Schumacher'in *Small Is Beautiful* (Küçük Güzeldir) kitabı, modern dünyanın büyüme takıntısına karşı yazılmış bir manifestodur. Ekonomi üzerinden konuşur ama söylediği şey evrenseldir: **Büyüme her zaman erdem değildir.**

Bu ilke, İslâm estetiğine birebir uyar. Küçük olan, ölçülü olan, zarif olan, insan ölçeğinde olan... İşte fotoğraftaki cami tam olarak budur. Ne dağları kesiyor ne göğe meydan okuyor. Bir yabancı cisim gibi durmuyor. Tabiatla kavgaya etmiyor; onunla **konuşuyor**.

Bugünün mega camileri ise konuşmaz; bağıırır. "Bak bana!" der. "Beni gör!" der. Oysa maneviyat bağırılmaz. Sessizdir. Derindir. Gösterişsizdir.

Gösterişçi Cehalet: Dinle Savaşan Dindarlık

Burada sert olmak zorundayız. Çünkü mesele masum değil. Bugün İslâm adına yapılan mimarî gösteriş, aslında **İslâm'la savaşan bir dindarlık biçimidir**. Gösterişçi cehalet diyorum buna. Cehalettir çünkü tarih bilmez. Cehalettir çünkü estetik bilmez. Cehalettir çünkü dinin özünü bilmez.

Daha kötüsü: Bu cehalet kendini "hizmet" diye pazarlıyor. "Allah için yaptık" diyor. Oysa Allah'ın ihtiyacı yoktur senin betonuna. Allah'ın ihtiyacı yoktur senin dev kubbene. Allah'ın ihtiyacı yoktur senin ihale dosyana.

Bu noktada Kur'an'ın çok basit ama çok sarsıcı bir ilkesi vardır:

İsraf etmeyiniz.

Peki milyonlarca liralık cami projeleri neyin nesidir? Hangi zaruret? Hangi ihtiyaç? Hangi fıkıh?

Karadeniz'de Bir İstisna: Sessiz Bir Direniş

Fotoğraftaki cami, bu çürümenin içinde bir **istisna**dır. Ve istisnalar önemlidir. Çünkü bize hâlâ başka bir yolun mümkün olduğunu gösterirler. Anadolu'nun birçok köyünde, kasabasında hâlâ böyle camiler var. Kimse onları dergiye çıkarmıyor. Kimse kurdele kesmiyor. Ama orada bir maneviyat yaşanıyor. Gerçek, sade, abartısız.

Bu camileri yapan insanları kutlamak gerekir. Çünkü onlar, farkında olarak ya da olmayarak, **İslâm'ın estetik ahlâkını** koruyorlar. Gösterişe kapılmadan, yarışa girmeden, "bizimki daha büyük" demeden...

Filozof Kirpi'nin Dikenli Son Sözü

Şunu açıkça söyleyelim:

Bugünün Müslüman dünyası, estetik olarak da ahlâkî olarak da ciddi bir krizin içindedir. Ve bu kriz, minare boylarında, kubbe çaplarında, mermer ithalatlarında görünür hâle gelmiştir.

Fotoğraftaki küçük cami ise bize şunu fısıldıyor:

"İman büyüklükte değil, ölçüdedir."

"Güzellik bağırılmaz, çağırılmaz; durur."

"Secde yere yakındır, göğe değil."

Küçük güzeldir.

Sade güzeldir.

Zarif olan güzeldir.

Ve evet, bugün **küçük güzeldir** ilkesine karşı, **dini gösterişçi cehalet** adeta savaş açmıştır. Ama her savaşta olduğu gibi, hakikat gürültüyle değil, **sabırla** kazanır.

Bu cami orada duruyor.

Sessiz.

Yeşilin içinde.

Betona meydan okumadan.

Ama çok şeyi zarifçe söyleyerek.